

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

ПОВРЕМЕНИ СПИС ЗА СЛОВЕНСКУ ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

Уређује

А. БЕЛИЋ

уз сарадњу

Алексића др Радомира (Београд), Вуковића др Јована (Сарајево), Коларића др Рудолфа (Љубљана), Копског Блажа (Скопље), Павловића др Милевоја (Нови Сад), Сиљвановића др Михаила (Београд), Томановића др Васа (Скопље), Хрстић др Мајла (Загреб)

XXIV Књ.

БЕОГРАД
1959—1960

елеменат који збуњује је летење под земљом, али је то уједно и податак за решење, јер лемеш засеца земљу и даје утисак као да бела птица испод бразде пролеће. У руској загонци: Стоит мужик над водою | Трясет своей бородою | треба решити поредбени елеменат лелујања трске над водом и старачке браде. Ови примери показују колико је оштроумности потребно за стварање загонетака, према томе искључена је претпоставка Садовњикова да на њиховом стварању учествују и деца. Можемо само претпоставити да су деца због доброг памћења добри преносници загонетака.

Значајан је коментар који је Ањикин додао на крају збирке, проширивши у ствари објашњења самога Садовњикова. Пре свега он објашњава предмете из сеоског живота непознате данашњем читаоцу, нарочито градском, тумачи застареле и необичне речи, наводи вишеструко значење загонетака, а затим даје литературу за све руске и украјинске паралеле, а од страних само оне које је Садовњиков већ навео. Уређење овога коментара на седамдесет и две странице петитом представља исцрпан и савестан научни рад.

Аница Шаулић

4. — Др ПАВЛЕ ИВИЋ: Дијалектологија српскохрватског језика (Увод и штокавско наречје), изд. Матица српска, Нови Сад 1956, стр. 1–218 + дијалектолошка карта штокавског наречја, мала 8°.

PAVLE IVIĆ: Die serbokroatischen Dialekte, ihre Struktur und Entwicklung. Erster Band: Allgemeines und die štokavische Dialektgruppe, Mouton & Co ('S-Gravenhage 1958) 1–325 + Dialektologische Karte des serbokroatischen Sprachraums, велика 8°.

Треба поздравити овај леп успех нашег младог и већ истакнутог дијалектолога дра Павла Ивића. Није књига из 1958. само проширена верзија оне из 1956. То је ново дело. А поводом обе ове књиге треба рећи да су оне после Решетарова *Der štokavische Dialekt* (Беч 1907) први оволико обиман рад о штокавском дијалекту. Ивићеве су књиге са сигуношћу изведена синтеза

свих досадашњих проучавања штокавских говора. Нов је начин на који је Ивић извео ту синтезу.

П. Ивић је изишао из лингвистичке школе проф. А. Белића, оснивача наше модерне дијалектологије. Од свога учитеља П. Ивић је добио јасан поглед о потребама и задацима српскохрватске дијалектологије. Тако је, нпр., проф. А. Белић у својим радовима показао значај и неопходност историјске перспективе у проучавању дијалеката српскохрватског језика. Тако су засновани *Дијалекти источне и јужне Србије* (Београд 1905). Сем тога, значај лингвистичке географије за проучавање историје наших дијалеката дошао је до израза у Белићеву раду *О чакавској основној акценшвацији* (Београд 1935). Исто тако, проучавајући најраније фазе развитка наших дијалеката, проф. Белић је, пре свега у вези са кајкавским дијалектом, јасно указао на важност проучавања узајамних односа између српскохрватског и других јужнословенских језика (Јужнословенски филолог IV). Исти је случај и са *Дијалектима источне и јужне Србије*.

П. Ивић је знао колики је значај ових Белићевих концепција. Он је знао да се добра синтеза може направити само њиховом стваралачком применом. Ивићева књига на српскохрватском језику доиста је први синтетички рад из дијалектологије српскохрватског језика оволиког обима заснован на поменутих принципима. У томе је његова велика новина. Тако схватамо Ивићеву изјаву у Предговору књизи из 1956:

„Новине у овом раду крећу се, кад се одбију појединачне опсервације о разним предметима, углавном у четири правца:

1. Настојао сам да, у већој мери него што се досад обично чинило, повежем факта историје дијалеката са фактима историје етникума који је говорио тим дијалектима;

2. Тежио сам за тим да српскохрватску језичку област не посматрам отргнуто од суседних јужнословенских језичких зона, већ да је укључим у целину јужнословенског језичког земљишта;

3. Покушао сам да дам први допринос за одређивање структуралне карактеристике наших дијалеката;

4. Трудно сам се да поведем више рачуна о лингвистичко-географским моментима, посвећујући пажњу изоглосама које на разне начине пресецају традиционалне дијалекатске границе“ (стр. 5—6).

Можемо одмах рећи да је први од ова четири принципа дошао до изражаја у поглављима у којима се говори о пореклу и развоју појединих штокавских говора. Овде треба истаћи да је Ивић дао своје тумачење о пореклу шумадијско-војвођанских говора. Многи ставови овога тумачења могу се сматрати прихватљивим. Ако и буду потребне неке модификације, и оне ће полазити од ових Ивићевих ставова.

Други је принцип дошао до изражаја нарочито у одељку који говори о нашим дијалектима у оквиру јужнословенске језичке области.

У вези с трећим принципом треба рећи да је Ивић први који о нашим дијалектима у овом обиму говори с позиција структурализма. С обзиром на примену структуралистичких метода одмах се може опазити разлика између књиге из 1956 и књиге из 1958: У овој другој ове су методе примењене у много већој мери. Може се управо говорити о еволуцији пишчевих идеја у овоме правцу. И ту управо налази се и једна много дубља разлика између ове две књиге. У холандском издању Ивић је врло успешно спојио структурализам с оним принципима које је усвојио као Белићев ученик и у томе је оригиналност његова поступка. — С ових позиција уосталом треба посматрати и остале разлике између ове две књиге: у холандском издању проширени су многи одељци, у њој је више скица и графичких приказа, више излагања и закључака важних за структуралистички третман.

Четврти принцип, тј. излагање о лингвистичкој географији, примењен је у одељцима о разведености појединих штокавских говора.

Ивићеве књиге још једном потврђују да је Белићева подела штокавског наречја у основи прецизна. То, разуме се, не значи да новија испитивања неће унети и поједине корекције. Неке је корекције, чинио и П. Ивић, али је питање да ли су свакад довољно оправдане. — Нешто је друкчија нпр. Ивићева подела икавских говора. Нема сумње да ће за дефинитиван став у овоме питању бити потребна даља теренска испитивања икавских говора. — Што се у овим књигама налази и одељак о говорима с незамењеним јатом, заслуга је пре свега румунског слависте Емила Петровича и П. Ивића. — Од свега највише пада у очи да у холандском издању нема призренско-тимочког дијалекта. Да ли је структуралистички метод неопходно морао довести до ова-

квог поступка? (Подела српскохрватског језика на штокавски, чакавски и кајкавски дијалекат није извршена с позиција структурализма). — Сем тога, поменућемо да у књизи од 1958 смедеревско-вршачки дијалект није издвојен као засебна група. Обраложење се може дознати у Ивићеву полемичком чланку „О питању смедеревско-вршачког дијалекта“ (НЈ н. с. IX, св. 7–10, стр. 283–290).

Берислав М. Николић

5. — ALBERT DAUZAT, *La Toponymie Française*, éd. Payot, Paris, 1946, 135 p. + 8 cartes.

У уводу од неколико страница, покојни Албер Доза, чији је углед довољно познат, и на чију је иницијативу, то не треба заборавити, организован Први интернационални конгрес за топонимију 1938. године, излаже најпре нека општа разматрања о топонимији, о њеним методама, говори о обимном знању и општој култури којима треба да располаже специјалиста, као и о опасностима којима се излаже аматер, затим о корисности топонимије за друге дисциплине као што су историја, археологија, географија (па чак и ботаника и ентомологија), о њеним циљевима, износи нека разматрања, општа свакако, али врло корисна кад се ради о једној науци која је тако млада као ова.

Затим, у првом поглављу, Доза покушава да убеди читаоца (и, треба напоменути, он то лако успева, рекао бих чак: бриљантно) у корисност ове дисциплине коју су често порицали. Да би то показао, он примењује своје закључке и своје методе на једну француску провинцију — Беаусе, и успева, само на основу својих топономастичких проучавања, да васпостави поступну еволуцију захваљујући којој се та земља обрасла шумама претворила у земљу скоро искључиво пољопривредну у којој „n i a rienz qui abrie“ као што се описује у *Le roman du Comte d'Anjou*, из 1316. године. Затим, не размећући се постигнутим резултатима, писац показује како та проучавања могу да послуже и како она већ служе другим дисциплинама које ће, за узврат, пружити понекад помоћ топонимији.